

Autorica također navodi da su postojale su dvije vođe pobunjenika: u prvoj fazi to je bio Ruscuklu Ali Aga i u drugoj fazi Husein-kapetan. Ovo poglavlje također se bavi sa problemima zdravlja Huseina-kapetana, njegov bjez za Austriju, porodica i smrt.

Knjiga Fatme Sel Turhan neće biti najpozitivnije prihvaćena od strane većine Bošnjaka jer se ne slaže sa općeprihvaćenom idejom i zamišlju o Husein-kapetanu. Međutim, najvredniji aspekt ove knjige jesu njeni novi neobjavljeni arhivski materijali. Autor nudi novu perspektivu i smješta bosanski ustanak u mnogo širi kontekst. Nedostatak knjige jeste što većina imena, termina i toponima su na turskom jeziku kao i dokumenti koje je autor nabavio, što predstavlja problem za čitaoca koji ne poznaju turski jezik. U zaključku, kakav god stav imali o ustanku i Husein-kapetanu, zasigurno je da je Husein-kapetan postao centralna figura u procesu izgradnje bosanskohercegovačke nacije i bošnjačkog identiteta. Ovo djelo zasigurno može doprinijeti posloživanju nekih kockica u interesantnom mozaiku ovog bošnjačkog nacionalnog lidera.

Hikmet Karčić



Sjećanje na bosanski genocid: Pravda, pamćenje i poricanje, Institut za islamsku tradiciju u Sarajevu, Sarajevo, 2017.

U povodu dvadesete godišnjice genocida u Srebrenici, Institut za islamsku tradiciju u Sarajevu održao je od 11. do 14. maja 2015. godine međunarodnu naučnu konferenciju pod nazivom *Genocid u Srebrenici: Ka trajnom sjećanju*. Nepune dvije godine nakon toga, isti institut objavljuje zbornik radova pod nazivom *Sjećanje na bosanski genocid: Pravda, pamćenje i poricanje*.

Pored predgovora u kojem autor uz uvodni dio daje kraći osvrt svih 14 objavljenih radova učesnika konferencije, zbornik sadrži tri cjeline.

U prvoj cjelini pod nazivom "Sudovi i suđenja" (str. 17–78), Geoffrey Nice, Nevenka Tromp i Alexandra Lily Kather govore o pravnom aspektu počinjenog genocida i drugih ratnih zločina sa naglaskom na sudsku praksu prvenstveno Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Međunarodnog suda pravde (MSP). Geoffrey Nice definiranjem genocida ukazuje na takve i slične zločine počinjene u toku XX stoljeća. U 33 tačke izlaže teze o problematici proučavanja i analize genocida uz naglasak na sudsku praksu prema istom. Autor akcentira i potrebu za revizijom presude MSP-a u slučaju "Bosna i Hercegovina protiv Srbije".

Osvrćući se na politiku Srbije nakon izručenja Slobodana Miloševića MKSJ-u, Nevenka Tromp govori o političkoj trgovini postmiloševićevske vlasti (koalicija stranaka proizašlih iz Demokratske opozicije Srbije) i tužilaštva MKSJ-a predvođenim Carlom del Ponte kada je riječ o ključnim dokazima agresije na Bosnu i Hercegovinu i genocida nad bošnjačkim narodom. Ti dokazi su uistinu mogli da budu od presudnog značaja po tužbi Bosne i Hercegovine protiv Srbije kao i u nekoliko predmeta vođenih pred MKSJ-om. Pokušaj da se dokažu činjenice, daju mogućnost pravdi i satisfakciju žrtvama "pala" je na političkim ustupcima tužilaštva MKSJ odgovornoj državi.

O definiciji i obavezi sprečavanja genocida te posljedicama za odgovornu stranu prema ovoj problematici, piše autorica Alexandra Lily Kather. Također, Kather naglašava obavezu prevencije genocida u budućnosti gdje bi genocid u Srebrenici bio osnova za ovu obavezu.

U drugoj cjelini "Sjećanje i pamćenje" (str. 79 – 214) koji sadrži sedam članaka, Samuel Totten piše o potrebi proučavanja prošlosti u obrazovnom sistemu na naučno utemeljenim dokazima. Time bi se relativizacija i negacija genocida potencijalno preventirala, a autor spominje i primjere iz drugih dijelova svijeta. Na kraju,

u cilju očuvanja trajnog sjećanja na genocid u Srebrenici, Totten u osam tačaka nabroja preporuke za obrazovni sistem u Bosni i Hercegovini.

O tome kako lično doživljava genocid u Srebrenici, Nenad Dimitrijević ujedno ukazuje i na potrebu pamćenja naše prošlosti individualno i kolektivno bez obzira da li smo (svrstavani u) žrtve ili počinioce. Autor razmatra i pitanje odnosa prema prošlosti u srbijanskom diskursu nakon pada Miloševićevog režima.

John Weiss, poučen iskustvom kulture sjećanja na holokaust, govori o potrebi projektnih pristupa izučavanja genocida u Bosni i Hercegovini. Autor naglašava da osnova za takve projekte moraju biti, naučno i pravno, utvrđene činjenice.

Kada je riječ o međunarodnoj politici prema agresiji na Bosnu i Hercegovinu, Norman Cigar govori o američkoj ulozi prema ratu u Bosni i Hercegovini i odbijanju američke vojske da spriječi veće krvoproliće između 1992. i 1995. godine. Naime, autor kao jedan od razloga navodi da su američki vojni zvaničnici (posebno Colim Powell) bili stava da je Vojska Republike Srpske (VRS) impresivna vojska i da bi ulaskom u rat, SAD doživjela "vijetnamski scenario". Takav stav olakšalo je poziciju političkog i vojnog rukovodstva bosanskih Srba u provođenju strateških ciljeva.

Elmina Kulašić govori o projektu "pričanja životnih priča" preživjelih srebreničkih Bošnjaka u kojem je i sama učestvovala kao aktivista organizacije Cinema for peace, a u radu izdvaja pojedinačne sudbine tri sestre koje je intervjuisala. Navodeći da je tokom projekta čak 1307 žrtava genocida iskazalo spremnost, odnosno skupilo hrabrost da govori o preživjelim strahotama, autorica na kraju kaže da je "zbog finansijskih i unutrašnjih promjena, snimanje ličnih priča odgođeno i i prekinuto te da je projekat na čekanju" ne konkretizirajući prave razloge propasti jednog bitnog projekta kao što je ovaj.

O svjedočenju žrtve silovanja, autorica Merima Šehagić govori o sudbini jedne žrtve tog zločina i njenoj

spremnosti da govori o tome. Akcenat u ovome radu su posljedice s kojima se žrtve ovakvih zločina suočavaju nakon što javnost upoznaju sa torturama kroz koje su prošle.

Kakva je percepcija o genocidu u Srebrenici u tranzicijskim državama, govori Maroš Melicharek analizirajući odnos prema ovome pitanju u Slovačkoj i Češkoj u kojima negiranje genocida i relativiziranje ovog zločina pretežno dolazi iz krugova bliskih ekstremnoj desnici (kao i u mnogim drugim evropskim državama), odnosno kako autor kaže “onih ekstremista koji predstavljaju rusofilski gledišta na zbivanju u bivšoj Jugoslaviji”.

U trećoj cjelini pod nazivom “Razaranje i poricanje” (str. 215-350) objavljena su četiri rada. Safet Bandžović daje osvrt na historijat migracija Bošnjaka u istočnu Bosnu od XIX stoljeća koji su, uslijed protjerivanja, na ovo područje došli iz Smederevskog sandžaka. Autor, povlačeći paralelu sa sudbinom Bošnjaka iz XIX stoljeća i ne smatrajući 1995. godinu izolovanim slučajem, govori i o onim Bošnjacima koji su preživjeli genocid tražeći spas u Srbiji (na području koji je obuhvatao nekadašnji Smederevski sandžak) gdje su kao zatočnici bili izloženi raznim zločinima i to u onim područjima odakle su njihovi preci protjerani u XIX stoljeću. Time se na određen način “zatvara krug” kako Bandžović naslovljava svoj članak.

Bojan Perović u svome radu govori o kontinuiranom negiranju genocida u Srebrenici od strane vladajućih struktura nakon pada režima Slobodana Miloševića, prvenstveno odnosa prema ovome pitanju od strane Vojislava Koštunice, Zorana Đinđića i Borisa Tadića i “razlikama” ne samo među njima trojicom nego i u odnosu na stavove prethodnih vlasti. Autor analizira i odnos akademskih krugova, najprije Dobrice Ćosića prema ratu u Bosni i Hercegovini i genocidu u Srebrenici. Stavovi Ćosića u Srbiji su u dobroj su mjeri stvarale iskrivljenu sliku o karakteru rata i počinjenih zločina u Bosni i Hercegovini.

Kako je pitanje ekshumacija usko povezano sa počinjenim ratnim

zločinima, Hikmet Karčić opisuje hronologiju i probleme ekshumacija u Bosni i Hercegovini, odnos međunarodne zajednice prema ovome pitanju kao i statističke pokazatelje, do sada, izvršenih ekshumacija. Autor analizira i proces ekshumacija najvećih masovnih grobnica u cijeloj Bosni i Hercegovini. Posebno je važan dio u kojem autor analizira specifičnosti modela primijenjenog isključivo u Bosni i Hercegovini. Autor navodi, pozivajući se na izvještaj Međunarodne komisije za traženje nestalih (ICMP) iz 2013. godine, podatak da čak 84% od ukupnog broja nestalih su bošnjačke nacionalnosti. U prilog ovome, govori i činjenica da su u svim većim masovnim grobnicama u Bosni i Hercegovini pronađeni posmrtni ostaci bošnjačkih civila.

Sandra Cvikić i Dražen Živić, ne suzdržavajući se od opravdane kritike, govore o problemima tranzicijske pravde nametnute od strane međunarodne zajednice u “postratnim državama”. Poseban osvrtom u ovome radu odnosi se na stav preživjelih žrtava iz Vukovara i Srebrenice prema tom pitanju.

Jasmin Medić

Renesansa iz bosanske perspektive

Serijal predavanja profesora Shahaba Yar Khana sa Odsjeka za anglistiku Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu održan u periodu od 2 – 12. februara 2017. godine u Lahoru i Islamabadu na temu “Renesansa iz bosanske perspektive” je pokušaj da se bosanska filozofska misao predstavi najširem spektru različitog slušateljstva u indijskom potkontinentu.

Prvo predavanje, pod pokroviteljstvom *Paras Akademije, CARVAN* (organizacija za promociju kulture i tradicije) i *PILAC (Punjab Instituta za jezike, umjetnost i kulturu)*, je održano u dvorani Alhamra u Lahore-u (03.02.2017) u prisustvu velikog broja studenata i profesora. Bivši direktor *Iqbal Akademije*, dr. Suheyl Umar je

održao uvodnu riječ, gdje je uz dobrodošlicu gostujućim predavačima iz Bosne i Hercegovine istakao kako nastojanja profesora Khana u predstavljanju intelektualnog života Bosne i Hercegovine šesnaestog stoljeća, te njegova istraživanja u polju Šekspirologije gdje se šekspirovska drama predstavlja kao nastavak *filozofije Ishraqa* svrstavaju profesora Khana među utjecajne akademske ličnosti našeg doba.

U prvom izlaganju, Amra Kaljanac, student Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu je predstavila neke aspekte misli Hasana Kafije Pruščaka kroz djelo *Usul al-hikam fi nizam al 'alem* (Temelji mudrosti o uređenju svijeta). Uz osvrt na brojne prijevode ovog djela istaknuto je da je Hasan Kafija autor i brojnih drugih djela između ostalog i u oblasti kelama, prava, logike, lingvistike, stilistike kao i brojnih cjenjenih komentara na djela nekih od najutjecajnijih autora i učenjaka njegovog vremena. Nekoliko citata Kafijinog djela publika je dočekala sa oduševljenjem, prepoznajući u njima probleme suvremenog doba, osjećajući koliko je pravda za kojom Kafija vapi u 16. stoljeću, još uvijek toliko odsutna iz svakog segmenta života današnjice jer kako sam Kafija kaže: “Nema vlasti bez naroda, naroda bez blagostanja, blagostanja bez prosperiteta niti prosperiteta bez pravde.”

Profesor dr. Shahab Yar Khan je ovom auditoriju, osvrćući se na sam naslov manifestacije, predstavio svoju već poznatu teoriju “genesanse” (genesis – grč. početak) razlučujući ovaj termin od značenja već poznatog koncepta “renesanse” (ponovno rađanje ili obnova), Khan je istakao kao nužnost potrebu da se ovaj termin nanovo formuliše i da se ponovo sagledaju kriteriji i mjere kojima se značaj ovog termina i svega što on implicira propovijeda diljem svijeta u posljednjih nekoliko stoljeća. Mnogi evropski narodi nikada nisu ni bili dijelom prve faze učenja u Evropi, tj. klasičnog doba odnosno antike, samom činjenicom da ti narodi nisu u to vrijeme još ni nastali. Na primjer, Hrvati su migrirali i naselili se na